

Ali GÜNEREN

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi Başkanı

Üst Düzey Yönetici veya Yetkililerin İşverenin Prim Borcundan Müteselsil Sorumluluğu ve Primlerin Ödenmemesinin Yaptırımı

A- GENEL OLARAK

Türk sosyal sigortalar sistemi primli rejime dayanmaktadır. Kurumun sosyal sigortalar yardımlarını sağlaması en önemli gelir kaynağı olan sigorta primlerinin süresinde ve eksiksiz olarak ödenmesine bağlıdır.

İşverenlerin sigorta primlerini, işletmenin finansman sıkıntısı veya ihmali gibi nedenlerle süresinde ödememeleri zaman içinde finansman açığının büyümesine yol açmıştır. Kurumun görevini etkin biçimde yerine getirebilmesi finansman açıklarının kısmen de kapatılabilmesi ve primlerin tahsilinin güvence altına alınması ve prim ödeme işinin özendirilmesini sağlamak amacıyla 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesine 14.05.1985 gün ve 3203 sayılı Yasa ile eklenen 12. fıkra ile "sigorta primlerini haklı sebepleri olmaksızın, birinci fıkrada belirtilen süre içinde tahakkuk ve tediye etmeyen kamu kurum ve kuruluşların tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri mesul muhasip, sayman ile tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin üst düzeydeki yönetici veya yetkililerinin kuruma karşı, işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu" olacağı öngörülmüştür.

Görülüyor ki yasa koyucu, işverenin sigorta prim borcundan müteselsil sorumlu tutulacak görevliler yönünden kamu kuruluşları (kamu işverenleri) ile özel hukuk tüzel kişilerini (özel işverenler) birbirinden ayırmıştır.

Bu nedenle konuyu iki ayrı işveren yönünden ayrı ayrı incelemek yararlı olacaktır.

B- KAMU İŞVERENLERİNİN TAHAKKUK VE ÖDEME İLE SORUMLU GÖREVLİLERİNİN İŞVERENLE BİRLİKTE MÜŞTEREK VE MÜTESELSİL SORUMLULUĞU

a) Genel Olarak

506 Sayılı Yasa'nın 80. maddesi 12. fıkrasında, sigorta primlerini haklı neden olmaksızın yasal süresi içinde ödemeyen kamu kurum ve kuruluşlarının tahakkuk ve ödeme ile sorumlu kamu görevlilerinin Kurum'a karşı işverenleriyle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı öngörülmüştür.

Bu hüküm uyarınca kamu görevlilerinin sorumluluğuna gidilebilmesi için şu koşulların birlikte bulunması gerekir.

b) Sorumluluk Koşulları

aa) Bir kamu işvereni bulunmalıdır

Bu işveren fıkrada “kamu kurum ve kuruluşları” olarak nitelendirilmiştir. Kamu işvereni yasa ile veya yasanın verdiği açık yetkiye dayanılarak kurulan tüzel kişiliği bulunan kamu kurum ve kuruluşlarıdır (Anayasa md. 123). Kamu kurum ve kuruluşları 3203 sayılı Yasa'nın hükümet tasarısı genel gerekçesinde “Devlet kuruluşları, katma bütçeli kuruluşlar, döner sermayeli kuruluşlar, kamu iktisadi kuruluşları, iktisadi devlet teşekkülleri” olarak sayılmıştır.

Kamu tüzel kişilerinin kuruluşları, işleyişleri, görevleri, organları, organların yetkileri, malî kaynakları, sona erişleri kuruluş yasalarında gösterilir.

bb) İşveren sigorta primlerini yasal süresinde ödememelidir

Bu başlık altında konuyu incelerken işverenin ödemek zorunda olduğu “sigorta primi” ve “prim ödeme süresi” kavramlarını açıklamak gerekir.

1-) Sigorta primi

Sosyal sigorta primi, yasanın kendilerine karşı güvence sağladığı sosyal risklerden birinin gerçekleşmesi durumunda yapılacak sigorta yardımları ile Kurum yönetim giderlerinin karşılığı olarak sigortalı ve işverenden, sigortalının kazancının belirli bir yüzdesi üzerinden alınan paradır. Bu primler Sosyal Sigortalar Kurumu'na ait bir haktır. Bu nedendir ki Kurumca takip ve tahsil edilir.

506 sayılı Yasa'da işverenden tahsili öngörülen sosyal sigorta primleri yasa iş kazası ve meslek hastalıkları sigorta primi (506 sY. md. 74), analık sigortası primi (506 sY. md. 73/C) malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi (506 sY. md.73/D), hastalık sigortası primi (506 sY. md. 73/B) ve sosyal güvenlik destek primi (506 sY. md. 63/B) olarak sayılmıştır.

25.08.1999 gün ve 4447 sayılı Yasa'nın 49. maddesinde, işsizlik sigortası primlerinin tahsili için 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesine yapılan gönderme (atıf) nedeniyle, işveren işsizlik sigortası primlerini yasal süresi içinde Kuruma yatırmak zorundadır. Bu nedenle, işsizlik sigortası primi de sigorta primi kapsamındadır.

506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin son fıkrasında, yasanın ek 24. maddesinde belirtilen kamu kurum ve kuruluşları tarafından süresinde ödenmeyen sosyal yardım zammı için bu madde hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür. Sosyal yardım zammı sigorta primi kapsamında olmamakla beraber yasa koyucu, tahsilinde etkinliği sağlamak amacıyla, yasa adı geçen kamu kurum ve kuruluşlarının süresinde ödememesi durumunda, kamu işverenin tahakkuk ve ödeme ile sorumlu yetkililerinin işverenle birlikte müteselsilen sorumlu olacaklarını hükme bağlamıştır.

Bunun gibi, 3320 sayılı Memurlar ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkındaki Yasa'da (1986-1999)¹ yasa kapsamındaki memurlar, işçiler ve bunların emeklilerine kamu işverenince Kuruma ödenmesi gereken “Konut Edindirme Yardımı”nın -sigorta primi kapsamında olmamasına karşın- Yasa'nın 8. maddesindeki gönderme nedeniyle, süresinde işverence ödenmesi durumunda 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesi 12. fıkrası uyarınca, işverenin tahakkuk ve ödeme ile sorumlu görevlilerinin işverenle birlikte müteselsilen sorumlu olacakları öngörülmüştür.

Kamu işverenlerin tahakkuk ve ödeme ile sorumlu görevlilerinin işverenle birlikte müşterek ve müteselsil sorumluluğu yukarıda kısaca açıklanan sigorta primleri, işsizlik sigortası primi, sosyal yardım zammı, konut edindirme yardımı ve bunlara ilişkin gecikme zammı ile sınırlı olduğundan, 4958 sayılı Yasa'nın 19. maddesinde yazılı diğer Kurum alacakları (kira, idarî para cezası vs.) ile özel iletişim vergisi, damga vergisi, eğitime katkı payı² nedeniyle 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesi 12. fıkrası hükmüne dayanılarak haklarında takip yapılamaz.

2-) Primleri ödeme süresi

İşveren, bir ay içinde çalıştırdığı sigortalıların primlerine esas tutulacak kazançlar toplamı üzerinden bu yasa gereğince hesaplanacak prim tutarlarını ücretlerinden kesmeye ve kendisine ait prim tutarlarını da bu miktara ekleyerek en geç ertesi ayın sonuna kadar Kuruma ödemek zorundadır (506 sY. md. 80/1).

Kurumca isimleri yazılı olarak bildirilecek kişilere ödenmesi gereken sosyal yardım zammı tutarlarının ilgili Kurum işverenlerince, her ay emekli aylığı ödeme tarihinden önce Kurum'un ilgili hesabına yatırılması gerekir (506 sY. Ek md. 24).

Ancak, 08.02.2006 gün ve 5454 sayılı Yasa'nın 6. maddesiyle 506 sayılı Yasa'nın Ek 24. maddesine eklenen m bendinde, "özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, özelleştirme uygulamaları sonucu bunlardaki kamu payının % 15'in altına düşmesinden veya bunların tasfiyesinden yahut tüzel kişilikleri sona erecek şekilde kapatılmasından önce sosyal yardım zammı ödemelerine hak kazanmış olanlar ile kamu payı % 50'nin altına düşen Türk Telekom A.Ş.'nin devrinden önce sosyal yardım zammı ödemelerine hak kazanmış olanlara, bu madde gereğince ödenen sosyal yardım zammı ödemelerinin (1) bendindeki esaslara göre Hazinece karşılanacağı" öngörülmüştür.

10.09.1987 tarihinde yürürlüğe giren 289 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre, Devlet memurları ile diğer kamu görevlilerine ilişkin yasalarda yer alan "aybaşı" sözcükleri "ayın 15'i" olarak değiştirilmiş, kamu kurum ve kuruluşlarında işçi olarak çalışanların aylık ücretlerinin ödenmesi yönünde bu hüküm çerçevesinde işlem yapılması öngörülmüştür (Kararname md. I/3-4). Bu yasal düzenleme uyarınca kamu işverenlerinde çalışan sigortalılara ilişkin sigorta primlerinin primlere ilişkin ayı takip eden ayın 14'üne kadar Kuruma ödenmesi gerekir. Örneğin 15.01.2007-14.02.2007 dönemine ilişkin primlerin en geç 14.03.2007 tarihine kadar yatırılması gerekir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun uygulanması da bu yöndedir³.

Primlerin son ödeme günü, resmî tatil gününe rastlarsa, süre tatili izleyen iş günü çalışma saati sonunda sona erer. Örneğin son ödeme günü Cumartesi gününe rastlarsa, prim ödeme süresi Pazartesi günü çalışma saati sonuna kadar uzamış sayılır (HUMY. md. 162, BY. md.77).

Prim borçlarının, katma değer vergisi iade alaçağından mahsup edilerek ödenmesi mümkündür. Bu takdirde katma değer vergisi iade hakkı sahibi, kendisinin mal ya da hizmet satın aldığı veya iştirak ya da ortaklık ilişkisi içinde bulunduğu işverenlerin prim borçları için de mahsup isteyebilir. Kurumunun bağlı olduğu bakanlık, Maliye Bakanlığının onayı ile bu uygulamadan faydalanacak işverenleri iştegal konusu, işletme türü ve işletme büyüklüğü itibarıyla belirlemeye ve lehine mahsup istenilen işverenlerin prim borcu ödeme süresini otuz günü aşmamak üzere uzatmaya yetkilidir (506 sY. md. 80/2).

cc) Ödenmeyen sigorta priminden müteselsilen sorumlu tutulacak kişiler tahakkuk ve ödeme ile görevli olmalıdır

Kamu kurum ve kuruluşlarında prim borcundan sorumlu tutulacak kişilerin kimler olduğu yönünde maddenin yazılış şekli duraksama yaratacak niteliktedir. Bir görüşe göre, kamu görevlileri, sözcüklerinden sonra ve "mesul muhasip, sayman" sözcüklerinden önce, arada bir virgül işareti olmadığından işverenin prim borcundan yalnızca mesul muhasip ve saymanlar sorumludur⁴. Bu görüş Danıştay 1. Daire'nin bir kararına da yansımıştır⁵.

Öğretideki diğer görüşe ve Yargıtay 21. HD ve 10. HD ile YHGK'nın hiç sapma göstermeyen uygulamasına göre, bu madde yalnızca mesul muhasip ve saymanları değil, tahakkuk ve ödemeyle görevli tüm kamu yetkililerini kapsamaktadır. Çünkü buradaki "muhasip ve saymanlar" sözcükleri sınırlayıcı değil, örnek olarak sayılmıştır⁶. 3203 sayılı Yasa'nın genel gerekçesinde getirilen düzenleme ile sosyal güvenlik haklarının malî kaynağını oluşturan sigorta primlerinin en kısa sürede tahsilinin amaçlandığı belirtildiğinden bu son görüş yasa koyucunun amacına da uygun bulunmaktadır.

Nitekim 21. HD belediye başkanının işveren belediyenin ödenmeyen prim borçlarından belediye tüzel kişiliği ile birlikte⁷, TCDD Genel Müdürünün işveren genel müdürlüğün ödenmeyen prim borçlarından işverenle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı görüşündedir⁸.

Maddenin yazılış şeklinden kaynaklanan tartışmaları yasa koyucu, yürürlüğü ertelenen 5510 sayılı Yasa'da getirdiği yeni düzenlemeyle sona erdirmiştir. Gerçekten anılan yasanın 88. maddesinin 15. fıkrasındaki yeni düzenlemede mesul muhasip ve sayman sözcüklerine yer verilmemiş, yalnızca "kamu idarelerinin tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri" sözcükleri kullanılmıştır.

dd) Kişisel sorumluluk için "haklı bir neden" bulunmamalıdır

Tahakkuk ve ödeme ile ilgili görevlilerin işverenin ödenmeyen sigorta prim borcundan sorumlu tutulabilmesinin diğer bir koşulu, primi ödememnin haklı bir nedene dayanmamasıdır. Eğer ödeme haklı bir nedene dayanıyorsa sorumluluk

söz konusu olmaz. Yasada “haklı nedenlerin” ne-ler olduğu konusunda bir açıklık yoktur. Yangın, sel, deprem gibi doğal afetler ve mücbir sebepler haklı neden olarak görülebilir.

Finansman sıkıntısı haklı bir neden sayılabilir mi? Yargıtay’a göre haklı bir nedenin varlığının kabul edilebilmesi için somut bilgi ve belgelere dayanılması gerekir. İşveren işyerinde, işçi ücret ödemelerini yapmışsa, işveren işçilere ödenen ücretten işçi payına ait sigorta primini keserek ve işveren payını da ekleyerek sigorta primini Kuruma yatırmak zorunda olduğundan finansman sıkıntısı içinde bulunulduğuna ilişkin iddia haklı bir neden olarak görülemez. Nitekim Yargıtay bir kararında, Orman İşletme Müdürlüğü işyerinde prim borcuna ilişkin dönemde işçi ücretlerinin ödenmesine karşın, işveren ve işçilere ait primleri ödenen ücretten kesmeyen tahakkuk ve tediye ile görevli orman işletme müdürünün işverenin ödemediği sigorta primlerinden müteselsilen sorumlu olduğu, zaman zaman oluşan nakit sıkıntısının primlerin ödenmesinde haklı bir neden sayılamayacağına karar vermiştir⁹.

Kamu işverenin tahakkuk ve ödeme ile sorumlu görevlilerinin sorumluluktan kurtulabilmeleri için ilgili mevzuat (kuruluşa ilişkin yasa, yönetmelikler ve özellikle 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası) uyarınca, gerekli tahakkuk belgesini düzenlemeleri, üst makamdan öncelikle ödenmesi gereken prim borcu için yazılı olarak ödenek isteğinde bulunmaları gerekir.

Yargıtay HGK.’ya göre, Çıraklık Eğitim Merkezi Müdürü, görevde olduğu merkezde çalıştırılan çırak öğrencilere ait sigorta primlerini, Halk Eğitim Merkezi Sanat Okulu Müdürü görevli olduğu merkezde çalıştırılan usta öğrencilere ait sigorta primlerinin ödenmemesinden sorumlu olup ödemenin haklı bir nedene dayanıp dayanmadığının araştırılması gerekir¹⁰.

Kamu işvereni en üst yetkilisi primin ödenmesi için tahakkuk ve ödeme ile ilgili diğer görevlilere (mesul muhasip, sayman vs.) yazılı emir vermişse, bu kişilerin ödenmeyen prim borcundan sorumluluğu söz konusu olamaz. Nitekim Yargıtay bir kararında DDY Genel Müdürünün primlerin ödenmemesi konusunda verdiği yazılı emir nedeniyle prim ödemekle yükümlü saymanın üst makamın emrine uygun davranma zorunluluğu nede-

Ödememe haklı bir nedene dayanıyorsa sorumluluk söz konusu olmaz.

niyle sorumlu olamayacağına karar vermiştir¹¹. Ancak bu durumda emri veren üst düzey yetkilinin (Genel Müdür, Belediye Başkanı vs.) sorumluluğu devam eder.

Kamu işvereni sigorta primlerini haklı bir nedenle ödememişse, aynı gerekçe işverenin tahakkuk ve ödeme ile sorumlu kamu görevlisi için de haklı bir neden sayılır. Örneğin 23.1.1998 tarihinde yürürlüğe giren ve 31.12.2002 tarihine kadar uygulanacağı öngörülen 4325 sayılı Yasa uyarınca, Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerdeki işyerlerinde çalışan işçiler için tahakkuk ettirilecek primlerin işveren payının hazinece karşılanması gerekir (md. 6). İşveren bu nedenle adı geçen işveren payı prim borcunu ödememişse, tahakkuk ve ödeme ile sorumlu görevlilerin haklı nedene dayandığının kabulü gerekir.

ee) Prim borcu sorumluların görevli buldukları sürede doğmuş olmalıdır

Kamu işverenlerinin tahakkuk ve ödeme ile ilgili görevlilerinin işverenle birlikte müteselsil sorumluluğu için diğer bir koşul, işverenin prim borcunun görevli olduğu süre içinde doğmuş olmasıdır. Çünkü, kamu görevlilerinin sorumluluğu görevli olduğu dönemde doğan prim borcuyla sınırlıdır.

5510 sayılı Yasa’da yapılan düzenlemede kamu görevlilerinin prim borcunun “görevleri ile ilgili” olduğu vurgulanmak suretiyle konuya açıklık getirilmiştir (5510 sK. md. 88/15).

Kamu görevlisi göreve atanmadan önce işverenin doğan prim borcundan sorumluluğu bulunmadığı gibi görevden ayrıldıktan sonra doğan prim borçlarından da sorumlu değildir.

Kamu görevlisinin işverenin prim borcundan doğan bu sınırlı sorumluluğu görevden ayrılmış olsa dahi devam eder.

Prim borcunun bir kısmı görevli olduğu dönemde, diğer kısmı görevden ayrıldıktan sonraki döneme rastlıyorsa sorumluluğu görevli olduğu dönemle sınırlıdır. Yargıtay’ın yerleşmiş uygulaması da bu yöndedir.

C- ÖZEL HUKUK TÜZEL KİŞİLERİN ÜST DÜZEY YÖNETİCİ VEYA YETKİLİLERİNİN İŞVERENLE BİRLİKTE MÜŞTEREK VE MÜTESELSİL SORUMLULUĞU

a) Genel Olarak

506 sayılı Yasa'nın 80. maddesi 12. fıkrasında ayrıca, sigorta primlerini haklı bir neden olmaksızın yasal süresi içinde ödemeyen özel hukuk tüzel kişilerin üst düzey yönetici ve yetkililerinin Kuruma karşı işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları öngörülmüştür.

Bu madde hükmünün üst yönetici ve yetkililer yönünden uygulanabilmesi için şu koşulların birlikte bulunması gerekir.

b) Sorumluluk Koşulları

aa) Özel hukuk tüzel kişiliği sıfatını taşıyan bir işveren bulunmalıdır

Özel hukuk tüzel kişileri -ki bunlara özel işverenler de denilmektedir- özel hukuktan kaynaklanan ve kamu otoritesini temsil etmeyen tüzel kişiler olarak tanımlanmaktadır.

506 sayılı Yasa'nın 80. maddesini değiştiren 3230 sayılı Yasa'nın madde gerekçesine göre, "tüzel kişiliği haiz özel sektör kuruluşları" Türk Ticaret Yasası uyarınca kurulmuş sermaye şirketleridir. Bu şirketler kollektif şirketler, komandit şirketler, limited şirketler, anonim şirketler ve kooperatiflerdir. Ancak tüzel kişiliği bulunan özel hukuk tüzel kişileri bunlarla sınırlı değildir. Dernekler (MY md. 56-100) ve vakıflar (MY. md. 101-116) da özel hukuk tüzel kişilerindedir.

Tüzel kişiliği bulunmayan adi ortaklar (BY. md. 520) miras ortaklığı (MY. md. 640) ve donatma iştiraki (TTY md. 951) gibi işverenlerin üst yöneticilerinin prim borcundan müteselsil sorumluluğu yoktur.

bb) İşveren sigorta primlerini yasal süresinde ödememelidir

Özel hukuk işverenin üst düzey yönetici ve yetkilisinin işverenin ödenmeyen prim borcundan müştereken ve müteselsilen sorumlu olmasının di-

Konut edindirme yardımı, sosyal yardım zammı, idarî para cezası anılan yasa kapsamındaki sorumluluğa dahil değildir.

ğer koşulu işverenin yasal süresi içinde sigorta primlerini ödememesidir.

506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin 12. fıkrası uyarınca, özel hukuk tüzel kişilerin üst düzey yönetici ve yetkililerinin Kuruma karşı işverenleriyle birlikte müteselsil sorumluluğu sigorta primleri, gecikme zammı ve eklentileriyle sınırlı olduğundan konut edindirme yardımı, sosyal yardım zammı, idarî para cezası anılan yasa kapsamındaki sorumluluğa dahil değildir.

İşveren çalıştırdığı sigortalılara ilişkin primlerini en geç ertesi ayın sonuna kadar Kuruma ödemek zorunda olduğundan üst düzey yönetici ve yetkililerinin sorumluluğu bu tarihin prim ödemediği gerçeğiyle doğar.

Özel hukuk işverenleri ay kavramı değişmediğinden takvim ayına göre "aybaşı" her ayın birinci günüdür. Ayın son günü o ayın son günüdür. Bu durumda özel hukuk işverenince çalıştırılan sigortalılara ait sigorta primlerinin primlere ilişkin ayı takip eden ayın son gününe kadar (son gün dahil) Kuruma ödenmesi gerekir. Örneğin 01.01.2007-31.01.2007 dönemine ilişkin sigorta primlerinin en geç 28.02.2007 günü çalışma saati sonuna kadar yatırılması gerekir.

Borçlu işverenin prim borcuna karşılık çek düzenleyerek Kuruma posta ile göndermesi durumunda, borcunu süresinde ödemiş sayılması için çekin süresi içinde Kuruma ulaşması ve karşılığının bulunması gerekir. Çek yasal ödeme süresi geçtikten sonra Kuruma ulaşırsa borcun süresinde ödendiği kabul edilemez.

Ancak, borçlu işveren prim borcunun yasal sürenin son günü Kurum veznesine ödemek için gitmiş olmasına karşın saat 16.00'yı geçtiği gerekçesiyle paranın alınmadığını ileri sürerse, gecikme zammı tahakkuku ile karşılaşan davacıya bu konudaki iddiasını ispat için kanıt sunma olanağı tanınmalıdır¹².

cc) Ödenmeyen sigorta priminden sorumlu tutulacak kişiler işverenin üst düzey yönetici veya yetkilileri olmalıdır

Yasal süresi içinde prim borcunu ödemeyen

özel hukuk işverenin prim borcundan işverenle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu tutulacak kişiler işverenin üst düzey yönetici veya yetkilileridir. İşverenin bu sıfatı taşımayan görevlilerinin ödenmeyen prim borcundan müteselsil sorumluluğu yoktur.

Üst düzey yönetici şirketin malî ve idarî konularında tek başına emir ve tasarruf yetkisine sahip özel şekilde kendisine yetki verilen kişidir.

Anonim şirketlerde şirketi yönetmek ve temsil etmek yönetim kuruluna aittir (TTY md. 317). Anonim şirkette primlerin ödenmesinde müteselsilen sorumlu üst yönetici ve yetkiliden söz edebilmek için, primlerin tahakkuk ve ödenmesinde yetkili üst düzey yönetici olması, yönetim kurulu başkanı, başkan yardımcısı gibi unvan taşıması veya temsil ve ilzam yetkisine sahip yönetim kurulu üyesi ol-

lilerin saptanmasında aynı ilkeler geçerlidir. TTY. 540. maddesinde, aksi kararlaştırılmış olmadıkça tüm ortakların şirketi birlikte yönetecekleri öngörülmüştür. Limited şirketin yönetimini üstlenen ve kendilerine (müdür ortak) denilen kişiler üst yönetici olarak şirketin ödenmeyen prim ve gecikme zammından sorumludur. Ancak ortaklar bir veya birkaç kişiyi yönetici atayabilirler. Bu durumda yönetici olmayan ortağın prim sorumluluğu söz konusu olmaz. Fakat ortak müdür sıfatı olmasa da, kendisine ortaklar kurulu kararı ile SSK nezdinde her türlü işi takip ve sonuçlandırmaya, yazılı başvuruda bulunmaya ve ödemeye, tek başına imza ile şirketi temsile yetki verilen limited şirket fabrika müdürü üst düzey yönetici sayılır¹⁴.

Prim borcunun tahakkuk ettiği tarihte limited şirket üst düzey yöneticisi olmayan kişinin 506 sa-

Salt yönetim kurulu üyeliği işverenin prim borcundan sorumluluk için yeterli değildir.

ması veya parasal konularda yetkili genel müdür, finansman veya muhasebe müdürü gibi üst düzeyde sorumluluk taşıyan görevli olması gerekir. Salt yönetim kurulu üyeliği işverenin prim borcundan sorumluluk için yeterli değildir¹³.

6183 sayılı Yasa'nın 02.06.1995 tarihinde yürürlüğe giren mükerrer 35/I maddesinde, işverenden tamamen veya kısmen tahsil edilmeyen veya tahsil edilmeyeceği anlaşılan kamu alacaklarının kanuni temsilcilerden tahsil edileceği öngörülmüştür. Kanuni temsilci sıfatını taşıyan anonim şirket üst yönetici ve yetkilileri bu hüküm uyarınca Kurumun öncelikle işveren malvarlığına başvurması gerektiğini ileri sürebilir mi? İşverenin ödenmeyen prim borçları yönünden 506 sayılı Yasa'nın 80. maddesi uyarınca üst yöneticiler ve yetkililer işverenle birlikte müteselsil sorumludur. 506 sayılı Yasa 6183 sayılı Yasa'ya göre daha özel yasadır. Uygulamada ağırlık ve öncelik özel yasaya tanınacağından prim borçları yönünden 6183 sayılı Yasa'nın anılan hükmünün uygulanması mümkün değildir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'nin uygulaması bu yöndedir. Kuşkusuz Kurum'un prim dışında diğer alacakları yönünden 6183 sayılı Yasa'nın mükerrer 35. maddesinin koşulları varsa uygulanması gerekir.

Limited şirketlerde, üst düzey yönetici ve yetki-

yılı Yasa'nın 80. maddesine göre sorumluluğu yoktur. Ne var ki borcun doğduğu tarihte şirket ortağı olan kişi 6183 sayılı Yasa'nın 22.07.1998 gün ve 4369 sayılı Yasa ile değişik 35. maddesi hükmüne göre, şirketten tahsil olanağı bulunmayan prim borcu ve diğer kurum alacaklarından dolayı sermaye payı oranında doğrudan doğruya sorumludur. Ancak borç yasanın yürürlüğe girdiği 29.07.1998 tarihinden önceki döneme ilişkinse, maddenin değişiklikten önceki şekline göre ortakların sorumluluğu şirkete koymayı taahhüt ettiği sermaye miktarı ile sınırlıdır¹⁵.

Kooperatifte başkan, başkan yardımcısı, muhasebe üye sıfatı bulunmayan, 2. derece imza yetkisi olan yönetim kurulu üyesi yasanın aradığı anlamda üst düzey yönetici veya yetkili olmadığından kooperatifin ödenmeyen prim ve gecikme zammı borcundan sorumlu tutulamaz¹⁶.

dd) Kişisel sorumluluk için haklı bir neden bulunmamalıdır

Tüzel kişiliği olan özel hukuk işverenlerinin ödenmeyen prim borçlarından üst düzey yönetici veya yetkililerinin sorumlu tutulabilmesi için haklı bir nedenin bulunmaması gerekir. Bu kişiler haklı bir nedenle prim borcunu ödememişlerse işveren-

İşyerini devralan işverenin prim ve gecikme zammı borcunun doğduğu tarihte üst düzey yönetici veya yetkili olarak görevli bulunanlar, borçlardan işvereni ile birlikte müteselsilen sorumludurlar.

le birlikte müteselsil sorumlulukları söz konusu olamaz.

Haklı nedenler konusunda, kamu işverenleri kısmında yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Haklı nedenin varlığını ileri süren üst düzey yönetici veya yetkili ispat etmelidir. Finansman sıkıntısı nedeniyle primlerin ödenmediği ileri sürülürse, iddia titizlikle incelenmeli, prim borcunun doğduğu dönemde, işyerinde sigortalı çalışıp çalışmadığı, ücretlerinin ödenip ödenmediği, aynı ve nakit malvarlığı araştırılmalı, danışığa dayalı iddialar kabul edilmemelidir¹⁷.

ee) Prim borcu, sorumluların şirkette görevli buldukları sürede doğmalıdır

Üst düzey yönetici ve yetkililerin işverenin tahakkuk etmiş prim ve gecikme zammı borcundan müteselsilen sorumluluğu şirkette bu sıfatla görevli olduğu süre ile sınırlıdır¹⁸.

Bu ilkeye göre, üst düzey yönetici veya yetkili, bu göreve gelmeden önceki döneme ilişkin prim borçlarından sorumlu tutulamaz¹⁹.

Bunun gibi üst düzey yönetici veya yetkililerin pay devri, istifa, bu sıfatı taşımayan başka bir görevlendirme, temsil ve ilzam yetkisinin kaldırılması, ölüm vb. gibi nedenlerle bu sıfatın sona ermesinden sonra işverenin doğacak prim borçlarından sorumluluğu söz konusu olamaz.

Şirket üst düzey yönetici ve yetkililerinin görevini, dolayısıyla sorumluluğunu sona erdiren en önemli nedenlerden birisi görevden istifadır.

Yargıtay, HGK.'ya göre, istifa eden üst düzey yönetici ve yetkilinin prim sorumluluğu istifanın şirket yönetimine ulaştığı tarihte sona erer. İstifanın hukukî sonuç doğurması için, şirket yönetimi tarafından kabulüne veya ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilânına gerek yoktur. Çünkü, istifanın kabulü veya Ticaret Sicili

Gazetesi'nde ilân edilmesi yükümü borçlu şirkete aittir. İstifanın ilân edilmemesi veya geç ilân edilmesinin hukukî sorumluluğunun, istifanın doğal sonucu olarak şirkette herhangi bir yaptırım gücü kalmayan kişiye yükletilmesi hakkaniyete aykırıdır. Yargıtay 21. HD ve 10. HD'nin anılan Genel Kurul Kararı'ndan sonraki hiç sapma göstermeyen uygulaması bu yöndedir²⁰.

Anonim şirketlerde üst düzey yönetici olabilmek için şirkette pay sahibi olmak zorunludur (TTY md. 312). Şirket üst düzey yöneticisi şirketteki payların tümünü devrederse istifa etmese dahi yöneticilik görevi pay devrinin yönetime bildirildiği tarihte sona ereceğinden, bu tarihten sonra doğan şirket prim borçlarından sorumlu olmaz.

D- İŞYERİNİ DEVREDEN İŞVERENİN PRİM BORCUNDAN SORUMLULUK

506 sayılı Yasa'nın 82. maddesinde "sigortalıların çalıştırıldığı işyeri devredilir veya intikal ederse, eski işverenin Kuruma olan sigorta primi ile gecikme zammı ve faiz borçlarından, aynı zamanda yeni işverenin de müteselsilen sorumlu" olacağı, bu hükme aykırı sözleşmelerin geçerli olmayacağı öngörülmüştür.

Kurumun prim alacağını güvence altına almayı amaçlayan bu madde uygulanırken fiilî durum göz önünde bulundurulmalıdır. Eski işverenin sigortalılarının tamamına yakın veya büyük bir bölümünün çalıştırılmaya devam olunması halinde işyeri devrinin bulunduğu kabul edilmelidir.

Ancak işyerinin kapatılmasından sonra, yeni işverence yeni bir işyeri açılması, işyerinin kira sözleşmesinin sona erip boşaltıldıktan sonra başkasına kiralanması, eski yüklenicinin işine son verilip geri kalan işin eksiltmeyle başka yükleniciye verilmesi durumlarında devirden söz edilemez²¹.

Buradaki müteselsil sorumluluk işyerini ilk devralan işveren yönünden geçerli olup sonraki zincirleme devralanlar yönünden 82. maddenin uygulanma olasılığı yoktur²². Ne var ki hile veya danışık halleri kuralın dışındadır. Prim borçlarından kurtulma veya üçüncü kişileri yanıltma amacına yönelik yeni şirketler kurulması veya işyerinin devri veya satış gösterilmesi yasanın amacına uygun değildir. Yasaya karşı hile yapan işverenler sorumluluktan kurtulamaz²³.

İşyerini devralan işverenin prim ve gecikme zammı borcunun doğduğu tarihte üst düzey yönetici veya yetkili olarak görevli bulunanlar, borçlulardan işyerini ile birlikte müteselsilen sorumludurlar.

İşyeri miras yoluyla mirasçılara geçmişse, mirasçılar miras bırakanın prim gecikme zammı ve faiz borçlarından müteselsilen sorumludurlar.

E- PRİMLERİN ÖDENMEMESİNİN YAPTIRIMI

Yasa koyucu sigorta primlerinin süresinde ve tam olarak ödenmesini sağlamak amacıyla çeşitli yaptırımlar öngörmüştür. Bu yaptırımların en önemlisi, ödenmeyen prim borcuna gecikme zammı uygulanması ve Kurumun dava ve cebren takip hakkının doğmasıdır. Uygulamada kurum dava hakkını pek kullanmadığından burada kısaca gecikme zammı ve alacağın cebren tahsili yolu üzerinde durulacaktır.

a) Gecikme Zammı

Gecikme zammı sigorta primlerinin süresinde ve eksiksiz ödenmemesinin ilk yaptırımıdır.

506 sayılı Yasa'nın 80. maddesinin 22.02.2006 gün ve 5458 sayılı Yasa'nın 6. maddesi ile değişik 5. fıkrasında "Kurumun, süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 51 inci, 102 nci ve 106 ncı maddeleri hariç diğer maddeleri uygulanır. Kurum, 6183 sayılı Kanun'un uygulanmasında Maliye Bakanlığı, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanır. Şu kadar ki; Kurumun prim ve diğer alacaklarının süresi içinde ve tam olarak ödenmemesi halinde, ödenmeyen kısmına, sürenin bittiği tarihten itibaren ilk üç aylık sürede her ay için % 3 oranında gecikme cezası, ayrıca her ay için bulunan bu tutarlara ödeme süresinin bittiği tarihten başlamak üzere borç ödeninceye kadar, her ay için ayrı ayrı Hazine Müsteşarlığınca açıklanacak bir önceki aya ait YTL cinsinden iskontolu ihraç edilen Devlet iç borçlanma senetlerinin aylık ortalama faizi, bileşik bazda uygulanarak gecikme zammı hesaplanır. Ancak ödemenin yapıldığı ay için gecikme zammı günlük hesaplanır. Yapılacak takip sonunda tahsilinin imkânsız veya tahsili için yapılacak giderlerin alacaktan fazla olacağı anlaşıl-

Dava ve icra takibi açılmış olması, prim alacağının ödenmemiş kısmı için gecikme zammı tahsiline engel değildir.

lan 20 YTL'ye kadar (20 YTL dahil) Kurum alacakları, tahsil zamanaşımı süresi beklenilmeksizin Kurum Yönetim Kurulunca terkin edilebilir. Kurum Yönetim Kurulu, bu miktarı on katına kadar artırmaya, terkin yetkisinin tamamını veya bir kısmını yetki sınırlarını da belirterek Kurum Başkanına, Genel Müdürlere ve Sigorta İl/Sigorta Müdürlerine devretmeye yetkilidir. Bakanlar Kurulu ilk üç ay için uygulanan gecikme cezası oranını iki katına kadar artırmaya veya bu oranı % 1 oranına kadar indirmeye, yeniden kanunî oranına getirmeye ve uygulama tarihini belirlemeye yetkilidir." hükmü öngörülmüştür.

Dava ve icra takibi açılmış olması, prim alacağının ödenmemiş kısmı için gecikme zammı tahsiline engel değildir.

Kamu işverenlerinin tahakkuk ve ödeme ile sorumlu kamu görevlileri ile tüzel kişiliği bulunan özel işverenlerin üst düzey yönetici veya yetkilileri, süresinde ödenmeyen prim borçları yanında gecikme zammından da işverenleriyle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludurlar.

Gecikme zammının hukukî niteliği uzun yıllardan beri öğretilerde tartışmaya konu olmuş, değişik yargısal kararlar verilmiştir.

Bir görüşe göre, gecikme zammı faiz olmayıp bir tür gecikme tazminatı niteliğinde cezadır. Bu nedenle faize faiz yürütülemez kuralı gecikme tazminatında uygulanmaz. Bu görüş, HGK'nın 1989 tarihli bir kararında da benimsenmiştir²⁴.

Yargıtay HGK.'nın 2002 ve 2004 tarihleri kararlarına yansıyan diğer bir görüşe göre, 80. maddede öngörülen gecikme zammı, prim borcunun zamanında ödenmemesi halinde Kurumca istenebilecek kamu hukuku karakterli bir para alacağı için öngörülen nitelikli temerrüt faizidir. "Faizde olduğu gibi, gecikme zammında da bir para borcunun varlığı (6183 sY. md. 51, 506 sY. md. 80/1), asıl borca bağlı doğduğu (506 sY. md. 80/5) olguları sabittir. Asıl borca bağlı olarak sona ermemesi, kamu alacağının imtiyazlı -halin icabı- olmasından

kaynaklanmaktadır.” Gecikme zammına faiz işletileceği konusunda 6183 sayılı Yasa’da hüküm yoktur. 6183 sayılı Yasa’nın 51. maddesi, kamu alacağı niteliğini taşıyan gelirlere gecikme zammı uygulanacağını belirtmektedir. Burada bir yasa boşluğunun varlığından söz edilemeyeceği gibi, hiçbir yasadaki gecikme zammına ayrıca gecikme faizi (temerrüt faizi) yürütüleceğine ilişkin bir hüküm yer almamıştır. Yorum yoluyla gecikme zammına ayrıca temerrüt faizi yürütülemez. Yasada öngörülmediğinden primin ödenmeyen kısmına yasal faiz yürütülmesi de mümkün değildir²⁵. Yargıtay 10. HD ve Yargıtay 21. HD’nin son yıllardaki uygulaması da bu yöndedir.

b) Prim Alacağının Zorla (Cebren) Tahsili

aa) Genel Olarak

506 sayılı Yasa’nın 80. maddesi işverenin prim borcunu ödeme usûl, süresi ve sorumluluğu yönünde bazı kurallar getirmiş, kamu işverenlerinin tahakkuk ve tediye ile sorumlu kamu görevlileri ile tüzel kişiliği bulunan özel işverenlerin üst düzey yönetici ve yetkililerine, ödenmeyen prim borçlarından işverenle birlikte müteselsil ödeme sorumluluğu getirilirken, ödenmeyen prim ve diğer alacakların tahsili yönünden 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Yasa’nın 51., 102. ve 106. maddeleri hariç, diğer maddelerinin uygulanacağı öngörülerek Kurumun bu yönden kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan alacakların cebren tahsili ve takibi usûllerinden yararlanması olanağı sağlanmıştır.

Süresinde ödenmeyen veya eksik ödenen prim alacağının zorla tahsili için Kurumun üç seçeneği vardır. Buna göre Kurum;

- Borçlu teminat göstermezse teminatı paraya çevirmek,
- Borçlunun borcuna yetecek miktarda mallarını haczederek paraya çevirmek,
- Gerekli koşulların bulunması durumunda borçlunun iflâsını istemek, seçeneklerinden birisini uygulayabilir (6183 sY. md. 54).

bb) Ödeme emri düzenlenmesi ve tebliği

Borçlu mallarının haczi veya teminatının paraya

çevrilmesi yolu seçilirse Kurum tarafından öncelikle ödeme emri düzenlenmesi gerekir.

Ödeme emrinin düzenlenmesi için ödeme süresinin geçirilerek prim borcunun tahakkuku gerekir.

Kurum, prim borcunun tahakkuku üzerine yalnız işveren hakkında ödeme emri düzenleyebileceği gibi müşterek ve müteselsil sorumluluk gereği, tahakkuk ve tediye ile görevli kamu işvereni görevlileri veya tüzel kişiliği bulunan özel işverenlerin üst düzey yöneticileri veya yetkilileri hakkında ya da tümü hakkında ödeme emri düzenlenebilir.

Ödeme emrinde hangi unsurların bulunması gerektiği 6183 sayılı Yasa’nın 55. maddesinde açıkça gösterilmiştir.

Buna göre; ödeme emrinde prim borcunun niteliği, hangi döneme ait olduğu, asıl prim borcu ile gecikme zammı miktarlarının ayrıntılı olarak gösterilmesi, Kurum alacağının 7 gün içinde ödenmediği veya mal bildiriminde bulunmadığı takdirde borcun cebren tahsil ve borçlunun mal bildiriminde bulununcaya kadar üç ayı geçmemek üzere hapis ile tazyik olunacağı uyarısının yazılması, borçlunun borcunu hangi kurum şubesine ödeyeceğinin açıklanması zorunludur.

Bu zorunlu unsurlardan bir veya bir kaçının ödeme emrinde yer almaması iptali sonucunu doğurur.

cc) İtiraz Davası (Menfî Tespit Davası)

Prim alacağı için kamu görevlisi veya üst düzey yönetici veya yetkilisi hakkında 6183 sayılı Yasa’nın 55. maddesi uyarınca düzenlenip tebliğ edilen ödeme emrine karşı borçlu, anılan yasanın 58. maddesi uyarınca borcu olmadığı, kısmen ödediği, zamanaşımına uğradığı nedenleriyle sınırlı olarak 7 gün içinde yetkili iş mahkemesinde itiraz davası (menfî tespit davası) açabilir. 7 günlük bu süre hak düşürücü niteliğindedir²⁶. Yasada öngörülen bu süreyi geçiren prim ve gecikme zammı borçlusu işveren veya işverenin tahakkuk ve ödeme ile sorumlu görevlileri ya da üst düzey yöneticileri aynı konuda menfî tespit davası açamaz. Çünkü 6183 sayılı Yasa’da İİK’nın 72. maddesine koşut bir hüküm yoktur. Her ne kadar 6183 sayılı Yasa’nın 5479 sayılı Yasa ile değişik 79. maddesindeki düzenleme ile üçüncü kişilere menfî tespit davası aç-

ma olanağı getirilmişse de bu olanak kamu alacağı borçluları yönünden öngörülmemiştir.

6183 sayılı Yasa'nın 58. maddesinin 5. fıkrasında, "itirazında tamamen haksız çıkan borçludan hakkındaki itirazın ret olunduğu miktardaki kamu alacağının % 10 zamlı olarak tahsil edileceği" öngörülmüştür. Bu hüküm uyarınca, üst düzey yönetici veya yetkili tarafından açılan itiraz davası tamamen veya kısmen reddedilirse, mahkemece kurulan hükümde, ayrıca reddedilen kısma ilişkin prim ve gecikme zammı alacağının % 10 zamlı olarak davacıdan tahsiline karar verilir. Davanın feragat nedeniyle reddi durumunda da aynı hüküm uygulanır²⁷.

Dava konusuz kalmışsa, kurum alacağının davacıdan % 10 zamlı tahsiline karar verilemez. Çünkü, konusuz kalan dava hakkında davanın reddine değil, "konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına" hükmolunur.

Dava kabul edilirse yasada öngörülmediğinden dava konusunun % 10'unun davalı Kurumdan tahsiline karar verilemez. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'nin uygulaması da bu yöndedir.

Davanın reddi veya kabulü durumunda kendisini vekille temsil ettiren taraf yararına karar tarihinde yürürlükte olan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca maktu değil, nispi avukatlık ücreti takdir olunur.

DİPNOTLAR

- 1 R.G. 22.11.1986 sayı 19289, 3320 sayılı Yasa 26.11.1999 gün ve 588 sayılı Kanun Hükümünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır.
- 2 16.08.1997 gün ve 4306 sayılı Yasa'nın geçici 1. maddesi ile 01.09.1997-31.12.2000 tarihleri arasında yasada belirtilen işlemler ve kağıtlar için bu bağlamda SSK'ya verilen sigorta prim bildirelerinin her birinden alınacak eğitime katkı payı ve 26.11.1999 gün ve 4481 sayılı Yasa'nın 9. maddesi ile alınacak özel işlem vergisinin yürürlük süresi 31.12.2003 tarihinde sona ermiştir.
- 3 HGK 22.05.1996, 10-282-389.
- 4 Saraç, s. 162, 1998, Saraç'tan naklen Şakar M., Arıcı, s. 114-115.
- 5 Danıştay 1. Dairesi 27.06.1989, 85-93.
- 6 Güzel/Okur s. 109, Tuncay 159.
- 7 21. HD 24.04.2001, 3066-3149, 12.02.2004, 309-1043.
- 8 21. HD 21.12.1995, 7807-7700.
- 9 21. HD 09.10.2000, 5981-6661.
- 10 HGK 16.10.2002, 21-606-813, HGK 16.10.2002, 21-605-810.
- 11 21. HD 21.12.1995, 7798-7693.

- 12 HGK 24.04.1991, 10-117-222.
- 13 21. HD 06.04.2006, 12840-3589, 06.04.2006, 13984-3590, 25.06.2002-3533-6149.
- 14 21. HD 27.05.2002, 3626-4941.
- 15 HGK 27.09.2006, 21-589-603.
- 16 HGK 13.11.2002, 21-867-903.
- 17 21. HD 05.11.2001, 6740-7404.
- 18 5510 sayılı Yasa'nın 88. maddesi 15. fıkrasında yapılan düzenleme ile üst düzey yönetici ve yetkililerin prim borcunun "görevleri ile ilgili" olduğu belirtilerek konuya açıklık getirilmiştir.
- 19 21. HD 30.11.2000, 8500-8600 "... Davacının şirketin üst düzey yöneticiliğine 18.04.1995 tarihinde başladığı göz önünde tutularak 1995/4 ile 1997/8 dönemi için tahakkuk eden primden işverenle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu tutulması gerekirken üst düzey yönetici ve yetkilisi olmadığı 1994/6 ile 18.04.1995 dönemine ait primlerden de sorumlu tutulması isabetli değildir." Aynı nitelikte 21. HD 03.06.2004, 1439-5391, 21. HD 06.04.2006 12840-3589.
- 20 HGK 19.02.2003, 10-75-82.
- 21 HGK 02.05.1997 21/111-378.
- 22 HGK 29.01.1992, 10569-24.
- 23 10. HD 13.04.1993, 11117-3693, Araslı C. 2 s.1136.
- 24 HGK 13.12.1989, 11/76-661.
- 25 HGK 12.06.2002, 10/487-508, 18.02.2004, 10/104-94.
- 26 HGK 26.04.2006, 21-198-249, 10.04.2001, 21/201-297, 24.03.2004, 10164-170.
- 27 21. HD 12.12.2006, 16774-15180.

KAYNAKÇA

- Araslı, Utkan: Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar Cilt 2, 2003 Ankara.
- Güzel, Ali Okur: Ali Rıza Sosyal Güvenlik Hukuku, 2003, 9. Basım, İstanbul.
- Saraç, Coşkun: İşverenin Prim Ödeme Yükümlülüğü, 1998, Ankara
- Tuncay, A. Can: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 2000, 9. Basım.
- Arıcı, Kadir: Tüzel Kişi İşverenlerin Üst Düzey Yönetici veya Yetkililerinin Prim Ödemeden Doğan İşverenleri ile Birlikte Müştereken ve Müteselsilen Sorumluluğu, Sicil İş Hukuku Dergisi, Mart, 2006, S: 1 s.113-121.